

тають вишні, і горби й балки стоять тоді припорошені білим, ніби на них обтрусилися хмари» [1, 10]. Автор правдоподібно змалював вигнуту, «як поліграфічний знак американського долара», дев'ятиповерхівку, яка «видніється за вершками тополь, її називають – «п'яний дім» [1, 72]. Вагонку, селище в Запоріжжі, кінець міста, автор порівнює з недосяжною країною через «ряхтіння» розсипу дахів.

Органічними є описи індустріальних об'єктів, характерних для Запоріжжя. Їх невидить Пашок-художник: «Що не роби, куди не йди, а все одно вранці вирушати до прохідної заводу «Скра», де в будівельному цеху дзижчать електропилки, врізаючись в дерево, і з гучномовця кричить диспетчер Сергванцев» [1, 9]. Скупими, але місткими й точними є описи природи Запоріжжя: «Припікає все більше. Спориші й бордюри полискують зернистим світлом, а на черствому, вибіленому сонцем асфальті поволі важча Пашкова рухома тінь» [1, 26]. Пашок не захоплюється містом, він спостерігає буденну жвавість: «За густою, трохи імливою впроти сонця зеленою кленів і акацій, куди навскоси від будинку врубається тротуар, шурхотять автомашини. Там автобусна зупинка, а ще далі, через пустир, кінцева трамвая, «кільцеве», де розвертається, прийшовши з базарю п'ятнадцята марка» [1, 13]. Природа є живим учасником життя головного героя, його приятелів. П. Вольвач послуговується паралелізмом, оживлюючи вітер: «Жарко. Вітер склав зів'ялі на сонці крила і, здається, жодна билінка не ворухнеться, намертво зав'язнувши в розімлілий студень повітря» [1, 119].

Поодинокими є вкраплення описів природи, проте їхнє оприявнення в романі відображає момент подолання протиріч між людською діяльністю й міською тривожною природою. Наступає тимчасовий спокій і режим очікування для Пашка, чутливого до природи й настроїв суспільства. Він прагне вирватися з цього середовища.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вольвач П. Кляса: роман / П. Вольвач. – Тернопіль: Джура, 2004. – 284 с.
2. Літературознавчий словник-довідник [редакційна колегія Р. Гром'як, Ю. Ковалів, В. Теремко]. – К.: Академія, 2007. – 752 с.

Микола МАЛИНКА, Тетяна АЛЕКСАНДРОВИЧ
(Черкаси, Україна)

ЗНАЧЕННЯ СЮЖЕТНИХ ГРУП УКРАЇНСЬКОГО ХРОНОГРАФА XVI СТ. ДЛЯ РОЗКРИТТЯ ГЛИБИНИ ТВОРУ

Поява українського хронографа в XVI ст., як і взагалі християнськи забарвленої перекладної літератури, пов'язана із запозиченнями з європейської літератури сюжетів і форм світової творчості. Саме тому джерельна база хронографів широко опрацьовувалася в розвідках науковців.

Уже вітчизняні та російські медієвісти доби царизму С.Р. озанов, О. Шахматов, В. Істрин та ін. визначали особливість появи нашої культурної пам'ятки. О. Шахматов у розвідці «К вопросу о происхождении хронографа» (1899) акцентував увагу на південнослов'янському походженні хронографа [6, 2]. Цю думку розвинули російський дослідник минулого М. Присьолков [5, 210] та наш український сучасник Ю. Мицик [3, 32]. На вагомості хронографа як історико-літературного збірника наголошував М. Максимович [2, 167–168], а В. Істрин розвинув цю ідею, акцентуючи увагу на перевазі літературних елементів над історичними [1, 123].

Для глибинного осягнення змістового наповнення Українського хронографа XVI ст. і системного розуміння тексту необхідним є розгляд сюжетних колізій твору. Оскільки даний історіографічно-літературний збірник – це різножанрова пам'ятка, то з раціональних позицій розглядати матеріал потрібно за умовними сюжетними групами, враховуючи особливості його ідейно-тематичної основи та системи піднятих автором проблем.

Відповідно до жанрового канону хронографа – розуміння всесвітньої історії як руху від мороку язичництва до світла Христової віри – твір можна умовно поділити на кілька сюжетних груп, зокрема: 1) давньоеллінські сюжети, що включають оповіді про історичні та міфологічні події грецького ареалу прадавніх часів; 2) давньоримські сюжети (про виникнення, становлення і падіння Римської імперії); 3) старозаповітні (про втрату єврейським народом богобраності, його переслідування, пророкування приходу Месії, котрий врятує світ від первородного гріха Адама); 4) новозаповітні (євангельська розповідь про народження Спасителя, його діяльність, смерть на Голгофі, воскресіння; про життя Іоанна Предтечі, Богородиці, апостолів); 5) віровченнєві (про утворення завдяки місійній діяльності учнів та послідовників Ісуса Назарянина організації); 6) слов'янські (про поганське походження, цивілізаційну ходу до світла Христового вчення); 7) романські; 8) сюжети з давньоукраїнської доби (про утворення самостійної держави, військові походи князів тощо); 9) московські; 10) монголо-татарські сюжети; 11) турецькі сюжети.

Усі з визначених сюжетних мегаблоків взаємопов'язані між собою логічністю та певними образами, а також завдяки єдиній ідеї – Божому провидінню.

Для системного розуміння всесвітнього історичного поступу й для з'ясування значення в цьому поступі України автор хронографа XVI ст. вводить до канви твору сюжети з вітчизняного минулого. Зокрема, оповідь про часи могутньої Київської Русі – української античності, коліски нашого державотворення, доби самостійного і цілеспрямованого розвитку нації (про правління київських князів Аскольда і Діра, Ігоря та Святослава Завойовника; легендарний епізод доволодимирського хрещення русичів). Зокрема, автор хронографа подає сюжет про військовий похід нашого князя Олега Вішого «О войнѣ Ол[го]ве на Царьградѣ] и о миру з Греки» [4, 156–157]. Оповідь розпочинається вже з розвитку дії – самого походу давньоукраїнського володаря-лицаря, котрий хитрістю «повелѣ... воємъ сотворити колеса и корабли воздвигнути на колеса» [4, 157]. Кульмінацією даної оповіді стають слова мешканців захопленого русичами Константинополя: «Нѣсть сие Олегъ, князь Русскій, но Богъ посла на ны сие казнь грѣхъ ради нашихъ» [4, 157]. Таким чином, світські моменти військових баталій переходять у морально-етичну площину і слугують виявами богоугодного чи відступницького (у даному прикладі) життя християнського народу.

Матеріал, що пов'язаний з минулим українців, виконує у хронографі дві функції: розповідає про поетапне прилучення нашого народу до світла Христової віри, а також показує кару божу за гріхи для Візантійської імперії. Зразком такого сюжету може служити похід русичів у середині IX ст. під керівництвом Аскольда і Діра на Константинополь. Світський, історично вірогідний сюжет укорочений до повідомлення, що розповідає про бажання князів полонити Римську державу.

Поєднання в Українському хронографі XVI ст. різноманітних сюжетних груп дозволяє з одного боку показати включення вітчизняного письменства до світового літературного процесу, а з іншого, – розкрити специфіку та особливості національної літератури того періоду. Завдяки переплетінню сюжетних колізій різних часів і народів у

межах одного твору автору нашої літературної пам'ятки вдалося створити унікальний розгорнутий мегасюжет, де історія розвитку людської цивілізації показана як поступальний рух з усіма досягненнями, проблемами й негараздами.

ЛІТЕРАТУРА

1. Истрин В.М. Александрия русских хронографов: исследование и текст. – М.: Университетская типография, 1893. – 378 с.
2. Максимович М.О. Листи; [упоряд. тексту та іл. В. Короткий]. – К.: Либідь, 2004. – 312 с.
3. Мыщук Ю.А. Украинские летописи XVII века. – Днепропетровск: ДГУ, 1978. – 88 с.
4. Полное собрание русских летописей. – СПб.: Тип. М.А. Александрова, 1914. – Т. 22. – Ч. 2.: Хронограф западнорусской редакции. – 290 с.
5. Приселков М. Д. История русского летописания XI-XV вв. / М. Д. Приселков; [предисл. Я.С. Лурье]. – СПб.: Дмитрий Буланин, 1996. – 325 с.
6. Шахматов А. А. К вопросу о происхождении Хронографа // Сборник Отдела русского языка и словесности Академии Наук. – СПб., 1899. – Т. 66. – №8. – 121 с.

*Олександр ОКОЛОВИЧ
(Дрогобич, Україна)*

ФЕНОМЕН СИМВОЛІВ У ТВОРЧОСТІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

Поетичне слово Лесі Українки кінця XIX століття є тією величчю, яке промовило справді нове слово, пробило нову стежку «в містичнім гаю» літератури, окреслило суть новаторства в царині символів, образів, літературних форм.

У творчості Лесі Українки терновий вінець як символ об'єднує всіх, котрі свідомо реалізують свою людську сутність, а вона осмислюється неоднаково в різних історичних часах. Також це наскрізний феномен, який пронизує всю творчість поетеси, розуміння його знаку свідомо обраного жертвовного шляху в ім'я справедливості, як вибір активної дії у боротьбі проти зла і насильства. Терновий вінець – це посмертна слава за хресну путь.

«Завжди терновий вінець буде кращим, ніж царська корона, завжди величніша путь на Голгофу, ніж хід тріумфальний: так з передвіку було і так воно буде довіку, поки житимуть люди і поки ростимуть терни»... [І. 1, 388]. У цих словах констатуємо загальноновизнаний факт: жертовність і самозречена готовність віддати життя за інших характеризується ціннісними перевагами, перед нею відступає слава тріумфу, адже остання чітко зорієнтована на земне, тимчасове, минуше. «Тріумфальний хід – це споживання земної слави, фінал того – домогтися, чого спромігся тріумфатор. Це останній штрих використання наслідків здобутої слави на землі. Терновий вінець не може бути фіналом. Він знаменує свідомий подвиг, зумовлений власним суб'єктивним настроєм людини, її вільним вибором»... [І. 1, 388].

Якщо корона тріумфатора є завершальним акордом оцінки земних дій особистості, то терновий вінець характеризує тривання жертвовної путі, фактичність подвигу, який, можливо, ще й не зауважений сучасниками, але діється, а сам вінець постає лиш символом без його матеріального уречевлення.

Зазвичай, терновий вінець є символом страждань, на яке людина приречена обставинами або чужою волею і якого не може уникнути без втрати чогось більш важливого, ніж життя. Щире ставлення до людини, котра здійснює подвиг з терновим вінцем для блага інших, часто залишається єдиною платою такому героєві. Виконавець чужої волі, приречений на смерть, не завжди заслуговує на символ тернового вінця в пам'яті сучасників і